

Cemaat ve tarikatların herbiri neden farklı yolda gidiyor? Bazen birbirlerinin yaptıklarını eleştirenler oluyor, konu hakkında bilgi verir misiniz?

Farklı cemaat ve tarikatların oluşmasındaki temel faktörleri tek tek inceleyelim:

Birinci Faktör: Kainat içinde birbirinden farklı, hatta birbirine zıt şeyler ve muhtelif eşyaların olması, hepsi Allah'ın isim ve sıfatlarının farklı tecelli ve taalluklarından ileri geliyor. Yani farklılaşma ve muhtelif olmanın kökeni Allah'ın isim ve sıfatlarının farklı ve muhtelif olmasına dayanır.

Allah, kainat ve insan aynasında da bütün isim ve sıfatlarını görmek ve göstermek istiyor. Böyle olunca, insanlar aynasında da farklı ve muhtelif mizaçlar, karakterler meydana geliyor. Bu farklı mizaç ve karakterlerden de farklı meslek ve meşrepler ortaya çıkıyor. Bu farklı meslek ve meşrepler Kur'an ve sünnet temelinde olmak kaydı ile bir kalıp ve bir mizaç içine girmeye mecbur değildir. Zaten bütün hak meslek ve meşreplerin esası Kur'an'dan alınmadır.

İkinci Faktör: İnsanlar farklı iklim ve coğrafyalarda yaşamalarından dolayı, yaşam şartları ve örfleri de bulunduğu coğrafyanın şekline göre oluyor. Bu yüzden her toplumun örf ve anlayış seviyesi bir olmuyor. İnsan karakterinin oluşumunda iklim ve coğrafi şartlarının tesiri inkar edilemez. İbn-i Haldun'un ifadesi ile; hayat şartlarının zor ve çetin olduğu bölgelerde insanlar sert ve mert mizaçta olur. Hayat şartlarının geniş ve rahat olduğu yerlerde ise yumuşak mizaçta olur.

Meslek ve meşrepler insanları farklılaştırmıyor, tam tersine olarak, insanlar ve insanların hayat şartları, anlayış seviyeleri, meslek ve meşrepleri farklılaştırıyor.

Üçüncü Faktör: Fitrattan gelen farklılıklar, meslek ve meşrepleri de farklı kılıyor. Allah imtihan ve hikmeti gereği insanları değişik ve farklı fitrat ve istidatlarda yaratmıştır. Yani insanlar doğuştan farklı ve muhtelif olarak doğuyor. Bazı insanlar çok hızlı ve ani gelişim gösterirken, bazı insanlar da uzun ve meşakkatli bir gelişim gösterir. İlk okulda anlayış seviyesi ileri olan çocuklar, hemen sınıf atlatılırken, anlayış seviyesi geri olan çocuklar alt guruplara alınır. Sınıf ve meşrep farklılığı daha ilk okulda başlıyor. Bütün insanları bir sınıfa mahkum etmek fitrata aykırıdır. Farklı cemaat ve tarikatların oluşumunda bu fitri kabiliyet ve temayüllerin de katkısı büyüktür.

Dördüncü Faktör: Kur'an ve sünnet içinde insanların her tabakasına hitap eden geniş ve esnek ifadelerin olmasıdır. Yani farklı meslek ve meşreplerin oluşumunda Kur'an ve sünnetin de payı vardır. Allah insanları farklı mizaç ve karakterde yaratsın,

sonra da bir kalıp ve mizaç içine girmeye zorlasın. Bu, Allah'ın adaleti ve şefkati ile bağdaşmaz. Allah bu yaratılış gerçeğine uygun olarak, esasatta aynı olmakla beraber, teferruatta farklı şeriatları göndermiştir. Yani her topluma ayrı bir nebi ve ayrı bir şeriat göndermiştir. Ama zamanla insanlık, iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi sonucu bir dinden ders alabilecek uygun bir hale gelmiştir. Din farklılığı gitmiş, aynı dinde yorum ve mezhep farklılığı seviyesine ulaşmıştır. Ama insanlık hiçbir zaman aynı mezhep ve yorum seviyesine ulaşamayacağı için farklı mezhep ve meşreplerin olması kaçınılmaz bir gerçek olacaktır. Bu yüzden Ehl-i sünnet alimleri **"zamanın tagayyürü ile ahkam dahi tagayyür eder"** diye hükmetmişler. Yani zaman değiştikçe, hükümlerde değişir. Yanlış anlaşılmasın, bu ifade dinin teferruat kısmı içindir ,yoksa dinin temeli olan esasatı, daimi ve sabittir.

İnsanlar bu gerçekler ışığında kendi mizaç ve karakterine uygun olan bir hak cemaati veya tarikatı takip edebilir. Bunun dini açıdan bir sakıncası yoktur. Ama uyulması gereken husus, birbirinin aleyhinde ileri geri konuşmamaktır. Kur'an ve sünnet dairesinde olan cemaat ve tarikatların aleyhinde konuşmak caiz değildir. Dileyen dilediği cemaat ve tarikatı takip edebilir. Kimse cemaat ve tarikata dahil olmak zorunda da değildir. Ama dahil olanlara da hoşgörülü olmak gerekir.

"En iyi cemaat" diye bir şey yoktur. En çok istifade edilen tarikat ve cemaat, kişi için en iyi cemaat ve tarikattır. Yani **"en iyi"** kavramı izafi bir kavramdır, kişinin bakış açısına göre değişir.